PAPER DETAILS

TITLE: Sehirlesme ve Suç

AUTHORS: Abdullah KORKMAZ

PAGES: 69-0

ORIGINAL PDF URL: https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/101250

ŞEHİRLEŞME VE SUÇ

Yrd. Doç. Dr. Abdullah Korkmaz (*)

A- GENEL DURUM

Sosyal değişmeden kaynaklanan sosyal çatışmalar sosyal sistemlerin ahengini zedelemektedir. Bu zedelenmiş noktalarda bulunan sosyal gruplarda yaşayan şahıslar, sapma davranışlar içine girmektedirler. Büyük şehirlerde yaşayan insanlar çeşitli sosyal düzensizlik halleriyle karşı karşıya gelmektedirler. Kırdan şehre göçen insanların alaka ve hünerleri genelde şehir hayatı ile bağdaşamamaktadır. Şehrin kenar semtlerine yerleşen bu insanların yaşamak mecburiyetinde kaldıkları, önceki hayat tarzlarına göre daha hareketli olan bu yeni hayat şekli, aile fertleri arasında kopmalara zemin hazırlar. Şehir aileleri küçülmüş, fazla hararetli olmuş, tam anlamıyla tüketici bir birim haline gelmiştir. Aile zihniyetindeki değişmeler neticesinde baba ile çocukların değer hükümlerinde önemli farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bu durum ise kültürel sürekliliği zedelemektedir. Çocuklar yeni çevrenin tahsil ve terbiyesi içinde yetişmeye buraların okullarındaki değer hükümlerine göre hareket etmeye başlamış ve ailelerinin bağlı bulunduğu kültür kalıplarından sapmışlardır. Böylece gençler aile büyüklerinin birçok değerlerini tanımamaya, reddetmeye başlamışlardır. Ailenin genç kuşağı ile yaşlı kuşağı arasında çatışmalar başgöstermiştir.

Şehirleşme ile ortaya çıkan bu problemlere dikkat çeken ve bu konuda araştırma yaparak şehirleşmenin suçluluğu arttırdığını ileri süren pekçok ilim adamı vardır. Bunlardan birisi olan M.Clinard'a göre: "Müteaddit yazarlar, çeşitli derecede şehirleşmiş sahalarda işlenen suç yekünleri arasında kemiyet bakımından çok fark bulunduğunu kabul etmişlerdir. Bu farklılığın bilimsel açıklaması geniş ölçüde a priori nitelikte olmuştur. Zira farklı tipteki toplumlarda hukuk normlarının ihlalinde rol oynayan etkenler hakkında çok az amprik araştırma yapılmıştır. Şehirleşmenin önlenemez bir biçimde suçluluğa sebep olduğunu ilk yazarlardan biri de Durkheim'dir." (1). Bununla beraber, suçluluk oranının şehirleşme ile arttığı hususu bütün memleketler için söylenmiş değildir. Mesela, Radzinowicz'e göre; Polonya'nın güney bölgesindeki şehirlerde şehirler büyüdükçe suçluluk azalmaktadır (2).

Sosyal problemler değişik gruplar arasında sosyal çatışmalara yansıdıklarından dolayı bütün cemiyette baştan başa tali reaksiyonlar ve dalgalar meydana getirir. Bu çatışmalar öfkenin daha büyümesini tahrik eder. Mesela 1960 sonrasının "esrar krizleri"ni gözlemlediğimizde cemiyetin orta sınıf üyeleri eskinin daha geleneksel tarzlarına göre

* *İnönü Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi Öğretim üyesi*

(1) *Gürelli, Nevzat: "Şehirleşme ve Suç", Şehirleşmenin Doğurduğu Ceza Adaleti Sempozyumu, İstanbul 1974, sh. 121*

(2) *Radzinowicz: "Ekonomik şartlarla Suç Arasındaki Münasebetler." (Çev. M. Fer), Siyasal İlimler Mecm. Yıl 2, Sayı: 130, sh. 63*

tezat içinde, daha genç gruplar arasındaki belli değerler ve hayat tarzları etrafında çatışmaları toplamış olduğunu görüyoruz. Bütün hayatı kapsayan yaşama tarzı, traşsız hipilik imı, uyuşturucu alt kültürünü akla getirmenin stero tipi ve orta sınıf çalışma ahlakının antitezidir (3). Günümüzde şehir suçluluğu değerlendirildiğinde cemiyet hayatında yaşanan değer-çatışma sürecine bağlı olarak ortaya çıkan gerginliklerden kaynaklanan şiddet suçlarının ve cemiyetteki müesses normlara karşı kamu düzenini ihlale yönelik suçların daha büyük yekün tuttuğu görülmektedir.

Bu durum şehirlerdeki insanları çok ve çabuk heyecanlanır hale getiren gereğinden fazla dış uyarıcının olmasına veya şehirlerin bazı suçların işlenmesine elverişli ortam yaratmasına ya da Clinard gibi, örgütlenmiş suç kültürünün ve suçlu sosyal tiplerin mevcudiyetine bağlayanlar vardır.

B- ŞEHİR SUÇLULUĞUNUN TEORİK İZAHI

Sosyolojik teoride, şehir suçluluğunu izah eden iki büyük metodolojik yaklaşım vardır. Yapısal Fonksiyonalizm ve Sosyal Ekoloji. Yapısal Fonksiyonel teoriler sapma davranışı insan hayatındaki sosyal çevre ya da sosyal sistemde inceler. Sosyal sistemde sapma rol oynayan insanlar, gerginlikler nedeniyle ortaya çıkabilir. Bazan tamamen sapma bir alt kültür, hakim kültürle çatışma içindeki bir hayat şeklini insanlara takdim etmek suretiyle gelişebilir. Sosyal ekoloji genellikle suçluların çevresi ve insanların daha genel ilişkilerindeki sapma durumlarını açıklamaya çalışır.

I. Yapısal-Fonksiyonel yaklaşım

Yapısal fonksiyonel teorilere temel teşkil eden çalışmalardan ilki Durkheim'ın intihar hakkındaki klasik çalışmasıdır. Durkheim çalışmasında, sapma davranış üzerinde de etkili olan faktörleri sosyal çevre ile ilgili olarak ele almıştır. Durkheim ekolojik bölgelerde, sosyal yapının bütünleşmesine bağlı olarak intihar oranlarının farklı olduğunu ileri sürmüştür (4). Hızlı değişme durumunda ya da karmaşıklaşmış olan sosyal süreç ve sosyal yapıda, insanlar çoğu kez anomi veya normsuzluk hallerinde yaşar. Anomik fert toplumdan kopar, en uçta olur ve toplumun istemediği bir biçimde yaşar. Yaşantısı diğer sapma faaliyetler veya intiharla sonuçlanabilir. Çalışmalarını Durkheim sosyolojisi'ne dayandıran L. Wirth'e göre: "Şehir sosyal ilişkilerinin süreksiz karakteri, anonimliği ve sathiliği, şehir sakinlerine genellikle akılcılık yüklemiş, incelikli düşünce ve davranışlar hakim olmuştur. Hayatımızda herhangi bir faaliyetteki rolde olan duygu, bize faydalı bir ilişki içinde bulunmayı telkin eder (5). Halbuki dost gruplarının heyecanlı kontrolleri ve ferdî özgürlüğünden belirli derecede vazgeçmesi, bir taraftan şahsî faydalar diğer taraftan bütünleşmiş bir cemiyette yaşamakta olan ortaklık duygusu ve maneviyat, ferdi kendi kendini ifadeden mahrum eder. Böylece yalnız bu hetorojenlik değil, aynı zamanda şehirde çatışmanın bolluğu ve kültürel hetorojenlik sapma için hem ihtiyaç hem de fırsat yaratır (6).

---

(3) *Wilson, R.A. - Schultz, D.A.: Urban Sociology, New Jersey, 1978, sh. 237*
(4) *Wilson, R.A.: A.g.e., sh. 252*
(5) *A.g.e., sh. 252*
(6) *Cousins, A.-Nagpaul, H.: Urban Life, New York, 1979, sh. 397.*

Yapısal-Fonksiyonel geleneğe dayanan Cloward ve Ohlin'in "Suç ve Fırsat" adlı çalışmalarında suç, şehi r sosyal tabakalaşma sistemindeki disfonksiyona göre belirmektedir. Fırsatlar sistemindeki haksızlıklar dolayısıyla bazı çocuklar, suça adaptasyona meyillidir (7). Merton'un teorisine dayanarak çalışmalar yapan Cloward ve Ohlin'e göre cemiyetteki hakim hedefler çoğu defa sinir bozukluklarının kaynağını teşkil eder.

Sosyal tabakalaşma kriterlerinden geliri ele alarak, 242 suçlu üzerinde yapılan çalışmayı değerlendirirsek, Cloward ve Ohlin'in ileri sürdüğü suçun sosyal tabakalaşma disfonksiyonundan ve buna bağlı fırsat eşitsizliğinden kaynaklandığı görüşü doğruluk kazanmamaktadır. Şahsa karşı suçlar oranının yüksekliği, sosyal gerginlik faraziyesini destekler nitelikte görülmekle beraber, suç işleyenlerin orta gelir grubunda yoğunlaşması -yaklaşık % 47- ve daha az imkana ve fırsata sahip olan alt gelir gurubunda bu oranın daha az olması -% 40 oranında- Cloward ve Ohlin'in sosyal tabakalaşma disfonksiyonu görüşünü en azından Malatya bölgesi için doğrulamamaktadır.

Cloward ve Ohlin'e göre engellenmiş hedeflerin büyük şehirlerin fakirlik bölgelerinde yoğunlaşmış olması, altkültürler veya suça adaptasyonun üç neviinde sonuçlanabilir. Cloward ve Ohlin'in tarif ettiği "Çatışma", "geri çekilme, saçma" alt kültürlerinin herbiri şehir mahallelerinin farklı tipinde bulunur (8).

Çatışma alt kültürü, hem iç hem de dış göçün hızlı olduğu, oldukça süreksiz olduğu mahallelerde kuvvet bularak büyür. Anomi içinde, "Çözülmüş mahalle"nin bu tipinde insanlar başarılı olmak için hem suç fırsatlarından hem de geleneksel fırsatlardan mahrumdurlar. Diğer otoriteler ve ebeveynlerin rehberliği şeklindeki sosyal kontroller oldukça zayıftır. Bu bölgelerdeki genç, çete savaşları, cadde kavgaları, genellikle yıkıcı davranış ve zorbalığa eğliimli olur. Bu çözülmüş mahallelerdeki gençler statü peşinde fiziksel yarışma ve şiddete meyilli olurlar.

Geri çekilme-kaçma altkültürü, bu kültür hem uyuşturucu hem de alkole meyilli olan gençlerin mahallelerinde bulunur. Retreatizm bu misalde hem kültürel hedeflerin, hem de bu hedefleri başarmak için müesseseleşmiş vasıtaların reddedilmesinin sonucudur. Retreatist gençler iki taraflı başarısız olur, hem hakim hedefleri hem de bu hedefleri başarmanın vasıtalarını reddederler. Retreatizm içerde alınmış yasaklardan dolayı gayri meşru vasıta kullanma iktidarsızlığından ve meşru vasıtalarla hedefe ulaşma unsurlarını ve amaçlarını hem de normları terketmekle tasarlanır. Retreatist davranış, çete kavgaları ve çekişmelerin dışında büyümüş olan gençlerin mahallelerinde ortaya çıkar. Bunar pes ederler. Böylece çatışma ve retreatist altkültürler aynı çözülmüş mahalle içinde birlikte olmalıdır.

Yapısal-Fonksiyonel yaklaşımın bir diğer özelliği sosyal yapıdan kaynaklanan bir suç alt kültürünün varlığını ileri sürmesidir (9). Suç alt kültürü daha ziyade insanların yoğun olarak yerleştiği mahallelerde oluşur. Başarılı suç modellerini, nüfusun oldukça yoğun olduğu bu bölgede insanlar organize olmuş suç içinde kazanmış olur. Burada yaşayan gençler suçları tecrübe etmiş olan daha tecrübelenmiş çocukların referans gruplarına transfer olabilirler. Aslında çıraklık sisteminin bir nevii organize suç mahallelerinde

(7) Wilson, R.A.: A.g.e., sh. 255
(8) Wilson, R.A.: A.g.e., sh. 256
(9) Wilson, R.A.: A.g.e. sh. 256

mevcuttur. Önce yıkıcı faaliyetler, sonra uyuşturucu ve organize suçun diğer neviileri ile meşgul olma birbiri ardına gelen safhalardır.

Tablo 3

Halen ikamet ettiği yer	Doğum Yeri									
	Malatya İl Merkezi		Malatya İlçesi		Malatya Köy		Diğer Yerler		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Malatya Dışında	9	1.25	17	1.67	7	1.96	123	26.28	156	6.1
Malatya İlçesi	4	0.55	429	42.18	7	1.96	26	5.55	466	18.2
Malatya Köyü	4	0.55	90	8.84	136	38.1	12	2.56	242	9.44
Malatya İl Mer.	702	97.63	481	47.29	207	57.98	307	65.6	1697	6626
Toplam	719	100.0	1017	100.0	357	100.0	468	100.0	2561	100.0

x^2 1566.43 P.05 için c 0.6160

Yapısal-Fonksiyonel teorisyenlerin ileri sürdüğü gibi iç göçün hızlı olduğu dönemlerde suçlu davranış artmaktadır. Malatya'da 1981-1985 yılları arasında cezaevine giren 2561 suçlunun doğum yeri ile halen ikamet etmekte olduğu yerleri gösteren tablo-34de göç ve suçluluk arasında % 61 oranında ilişki vardır. İl merkezinde ikamet eden 1697 suçlunun yaklaşık % 59'u göçmüş ailelere mensuptur.

Yapısal-Fonksiyonel yaklaşım içinde değerlendirebileceğimiz bir grup teorist, suç sebebi olarak "yoksulluk kültürü"nü ileri sürer. Yoksulluk kültürü bir anlamda karşıt kültür alanları yaratması bakımından suça ortam hazırlar.

- Fertlerin yaşantısında görülen psiko-sosyal mahiyetteki uyumsuzluklar (gençlerde ve yetişkinlerde suçluluk, alkolizm, intiharlar, ruhi dengesizlikler ve çalışma hayatıyla ilgili intibaksızlıklar).

- Toplumda ortaya çıkan düzensizlikler (sosyal hareketlilik, işsizlik, cinayetler vb.).

- Ailede meydana gelen düzensizlikler (boşanma, ayrı yaşama, aile kavgaları gibi) (11).

Yoksulluk kültürü belirli suç tiplerine karşı peşinen taraftar olan fertlerin sahip olduğu normlar ve değerler bakımından kendini gösterir. Lewis, yoksulluk kültürünün tu tumsal tezahürlerinden başka, cemiyetin temel müesseselerine karşı bağlılığın eksikliğini vurgulamıştır. Lewis'e göre yoksulluk kültürünün aile yapısı; anne sevgisi ve sınırlı kaynaklar için yarışma, kardeş rekabeti, kadın çevresinde toplanmış aileler, çocuklar ve ka-

(10) *Türkdoğan, O.: Değişme - Kültür ve Sosyal Çözülme, Sh. 108*
(11) *Hauser, P.M.: Şehirsel Bölgelerde Sosyal Araştırma El Kitabı, Sh. 114 ve sonrası*

dınların terkedilmesi, serbest birleşmeler veya nikahsız evlilikler ve benzeri özellikleriyle çözülmüş ve kararsızdır (12). Psikolojik bir perspektiften yoksulluk kültürü mensuplarında; geçmişin çok az kullanımı, taşralı ve mahalli yönelme, psikolojik bir patoloji için tolerans erkek üstünlüğüne iman, kadercilik ve teslimiyetçilik, gelecek için plan yapma ve başkasının fikrine uymada cüzii marifet, teşvik edici kontrollerin eksikliği, cinsi kimlik karışıklığı, zayıf ego yapısına sahip olmak gibi özellikler belirginleşmiştir.

Tablo 4

Suç Nevii	İkamet Edilen Bölge							
	I. Bölge		II Bölge		III. Bölge		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Hırsızlık	55	29.4	169	24.88	270	31.03	494	28.45
Yaralama	24	12.83	62	9.13	105	12.06	191	11.0
Cinayet	10	5.35	41	6.03	71	8.16	122	7.02
Cinsel Suçlar	17	9.10	102	15.02	105	12.06	224	12.90
Beyaz Yaka	5	2.67	17	2.50	13	1.49	35	2.01
Kız Kaçırma	6	3.20	18	2.65	23	2.64	47	2.70
Uyuşturucu	9	4.81	39	5.74	27	3.10	75	4.32
Siyasi Suçlar	1	0.53	15	2.20	7	0.80	23	1.32
Diğer	60	32.9	216	31.88	249	28.62	525	30.24
Toplam	187	100.0	679	100.0	870	100.0	1736	100.0

x^2 33.85 P.05 için c 0.13829

Malatya'daki yerleşme birimlerini yoksulluk kültürünün olması gereken bölgeleri dikkate alarak üç bölgeye ayırırsak, I. Bölge şehrin merkezi yerlerini, II. Bölge merkezi yerleri çevreleyen eski yerleşim alanlarını göstermektedir. Yoksulluk kültürü açısından iddia edildiği gibi gecekondu bölgelerini ele alırsak (14), bu bölgelerle suçluluk arasında bir ilişki olması gerekir. Araştırma bölgemizde suçluluk ve yerleşim birimleri arasında

(12) *Wilson, R. A.: A.g.e., sh. 257*

bir ilişki sözkonusu değildir. 1981-1985 yılları arasında Malatya'da işlenen suçlardan tutuklanan 1736 kişinin % 10.78'i birinci bölgede, % 39.11'i ikinci bölgede, % 50.11'i ise üçüncü bölgede oturmaktadır. Malatya şehir nüfusunun bölgelere göre dağılımı dikkate alınırsa bu büyük farklılığın, gecekonduların suç ortamı yaratan "çözülmüş mahaller" olmasına istinat etmediğini görürüz. Çünkü, şehir nüfusunun % 12.83'ü birinci bölgede, % 41.42'si ikinci bölgede, % 45.57'si üçüncü bölgede meskundur. Bu nedenle gecekondu ve suçluluk arasında doğrusal ilişki olduğunu, araştırma bölgemiz için istatistiki bakımdan ileri süremeyiz.

Tablo 5

Suç ortağı olup olmadığı	İkamet Edilen Bölge							
	I. Bölge		II Bölge		III. Bölge		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Suç ortağı var	57	30.48	156	22.97	230	26.44	443	25.52
Suç ortağı yok	130	69.52	523	77.03	640	73.56	1293	74.48
Toplam	187	100.0	697	100.0	870	100.0	1736	100.0

$x^2 = 5.14$ P.0.5 için c = 0.0543

Tablo 6

Sabıkası olup olmadığı	İkamet Edilen Bölge							
	I. Bölge		II Bölge		III. Bölge		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Sabıkası var	8	4.28	42	6.18	84	9.66	134	7.72
Sabıkası yok	179	75.72	637	93.82	786	90.34	1602	92.28
Toplam	187	100.0	679	100.0	870	100.0	1736	100.0

x^2 9.51 P.05 için c 0.07381

(13) *Türkdoğan, O.: Değişme - Kültür ve Sosyal Çözülme, Aydınlıktakiler ve Karanlıktakiler, Aynı yazarın diğer eserlerine bakınız.*

(14) *Wilson, R.A. vd.: A.g.e. sh. 253*

Yapısal-Fonksiyonel teoristlerin ileri sürdüğü hususlardan biri de suçun, suçlu gruplar içinde öğrenildiği ve müşterek olarak işlendiğidir. Tablo 5'de şehirdeki suçlular arasında suçu müşterek işleme oranı :% 25.,52'dir. Bunun bölgelere göre dağılımında birinci bölge % 30.48 ile en yüksek oranı teşkil etmektedir. Sabıka nazarı itibara alındığı takdirde ise gecekondu bölgeleri, o bölgede ikamet eden suçlular dikkate alındığında % 9.66 ile en yüksek oranı teşkil eder. Doğrusal ilişki açısından gerek suç ortaklığı gerekse sabıka bakımından ikamet edilen bölge ve suç arasında ilişki yoktur. Şehir suçluluğunda yapısal-fonksiyonel teorisyenlerin ileri sürdüğü hususlardan sosyal hareketlilik ve suç arasında % 61 oranında ilişki olduğu gözlemlenmiştir.

2. Ekolojik Teori

Ekolojik teoriler cemiyetteki rekabet ve itilaf fikri üzerine temellendirilmiştir. Piyasanın ekonomik baskılarıyla insanlar çalışmak, faaliyette bulunmak ve eğlenmek için şehrin farklı bölgelerinde iskana zorlanırlar. Yaşama tarzları, yaşama yeri için yapılan bu mücadeleye yansır. Sosyal Problemler genellikle bu mücadelede kaybetmiş olan insanların çoğunlukta olduğu bölgelerde yoğunlaşır (15). Ekolojik teorinin savunucularından Robert Park bu durumu şu şekilde izah eder:

"Şehir planı genel bir surette bir şehrin yerini ve yapısını, karakteristiğini tespit eder ve şehrin içinde gerek hususi şahıslar gerekse resmi müesseseler tarafından inşa edilecek binaların nizamlı bir şekilde yapılmasını temil etmeye gayret eder. Bununla beraber.... insanın tabiatının kaçınılmaz işleyişi şehrin içindeki bölgelere ve binalara bir karakter vermeye başlar ki işte bu oluşu kontrol etmek kolay değildir... Şahsi zevkler ve kolaylıklar mesleki ve ekonomik menfaatler yanılmaz bir surette büyük şehirlerin halkını birbirinden ayırmaya ve böylece sınıflandırmaya başlar. İşte bu suretle ne kontrol edilebilen ne de evvelce planlanmış olan bir nüfus organizasyonu ve dağılımı iktisab eder. Topoğrafyaya tabii avantajlar ve dezavantajlar, nakil vasıtası imkanları ilk önce şehrin genel çizgilerini tayin eder. Fakat şehir nüfus kesafeti artarkan izahı güç sempati, antipati ve ekonomik ihtiyaçların etkisi nüfusun şehir içindeki dağılımını kontrol etmeye temayül eder. Ticaret ve endüstri kendi menfaatlerine uygun bir yer arar ve etrafına şehrin içindeki nüfusun bir kısmını çeker. Bu sırada arsa kıymetlerindeki artış sebebiyle, fakir sınıfı dışarda bırakan modaya uygun ikametgah semtleri inkişaf eder. Aynı zamanda kendilerini sefihlerin ve garip kişilerin yakınlıklarından korumaya muktedir olmayan büyük sayıda fakirlerin ikamet ettiği sulumlar gelişir.

Zamanla şehrin bütün semtleri içinde ikamet edenlerin kalitesi ve karakterinden bir şeyler almaya başlar. Şehrin her bölgesi kaçınılmaz bir şekilde kendi içinde yaşayan halka has duygularla renklenir. Netice, başlangıçta sadece coğrafi birer bölge iken çok geçmeden buralar kendilerine has tarihi, gelenekleri duyguları olan birer mahalle haline inkilab eder." (16).

Ekolojik teoride, genel olarak şehrin, bir merkezden çevreye doğru yayılan tabii alanlar şeklinde farklılaştığı kabul edilmiştir. Bu görüş en kesin ifadesini Burgess'in

---

(15) Park, R.E. and Burgess, E.W.: The City, Chicago, 1925, Sh. 4-6, (Zikr. N. Saran); A.g.e., Sh. 21-22
(16) Yörükan. A.: Şehir Sosyolojisinin Teorik Temelleri, Sh. 51

"concentric zones" teorisinde bulmaktadır (17). Burgess, Şikago şehrinde yapmış olduğu bir araştırmaya dayanarak, şehrin aynı bir merkezden çevreye doğru yayılan daireler şeklinde genişlediğini ileri sürmüştür. Bu daireler hem şehrin mekan üzerindeki yayılışını, hem de zaman içindeki gelişmesini ifade ederler.

Şehrin merkezinde, ticari, sosyal ve siyasal hayatın merkezini teşkil eden iş merkezi vardır. Bu bölgeyi, iş merkezinin yayılması dolayısıyla gittikçe şeklini kaybetmiş olan konut bölgeleri çevirir. Bu nedenle sözü geçen bölgeyi hızla değişmekte olan bölge olarak isimlendirmek mümkündür. İşte bu fizik bozulma, gerileme, sosyal çözülme durumunda olan bölgelerdir ki, en geniş sayıda fakirlik, sağlıksız mesken, çocuk suçluluğu, aile dağılması ve hastalıklar yoğunlaşmaktadır. Aileler refah ve servet kazandıkça bu bölgeden üçüncü bölgeye doğru göç etmektedir.

Üçüncü bölgeyi serbest işçilerin ev bölgeleri oluşturur. Bu bölgenin ikinci göç grubudur. Çoklukla baba fabrikada çalışır ve çocukların şehir merkezinde işleri vardır.

Nihayet beşinci bölge bütün bunları çeviren küçük şehirler bölgesidir. Bu bölgede oturanlar sabah işe şehir merkezine gidip akşam dönerler (18). Bu bölgeler içinde ikinci bölge, devamlı göç alanı, fizik hareketlilik, değişme, sosyal yapının dağılması ve çözülmesine en çok maruz kalan bölgedir.

Suçluluk bölgeleri olarakta vasıflandırılan bu bölgelerde sosyal ve fizik hareketliliğinin yüksek oranlarda olması dolayısıyla bu bölgede yaşayan halk, sosyal dayanışma, birlikte yaşama organizasyonu ve kamu oyu bakımından zaruri olan kültürel geleneklere ve müesseselere sahip değildir. Bu bölgede yaşayanlar ihtilaf halinde bulunan davranış standartlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Sabit değerlerin yokluğu veya ihtilaf halinde bulunan değerlerin yokluğu veya ihtilaf halinde bulunan değerlerin çokluğu karşısında gençler kanuna ve toplumun hakim değerlerine karşı ilgisizdirler. Dolayısı ile bu bölgelerde, sosyal kontrolü sağlayan bütün faktörlerin yokluğu söz konusudur.

Pekçok Türk şehrinde olduğu gibi Malatya'da da yerleşim idari merkezin etrafında yoğunlaştığından, Burgess'in "concentrik zones" teorisinde ileri sürüldüğü gibi müşterek merkezli bölgeler Anadolu şehirlerinde de mevcuttur. Fakat Burgess'in ileri sürdüğü gibi bu merkezden başlayarak daireler halinde genişlemede Anadolu şehirlerinde de mevcuttur. Fakat Burgess'in ileri sürdüğü gibi bu merkezden başlayarak daireler halinde genişlemede Anadolu şehirleri Amerikan şehirlerinden farklılıklar gösterir. Anadolu şehirlerinde merkezin etrafında genellikle şehrin eşrafı ikamet etmektedir. Bu husus büyük ölçüde şehrin tarihi özelliğe sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Şehirdeki köklü aileler ecdattan miras kalan merkezi yerlerdeki kendilerine ait meskenlerde ikamet etmektedir. Bu durum zamanla yerleşerek, üst gelir grubuna mensup insanların yerleştiği mahalleler, iş ve ticaret merkezinde ve onu çevreleyen ikinci bölgede oluşmaya başlamıştır. Bu durum Burgess'in teorisi ile Türk şehri arasındaki en önemli farktır. Malatya ve çevresindeki şehirlerde iş ve ticaret merkezini çevreleyen ikinci bölge orta tabakanın ikamet ettiği bölgedir. Hızlı göç olan ve bu nedenle fizik akılcılık ve fakirliğin yoğun olduğu bölgeler imar izni bulunmayan, sağlıksız yapıların yoğunlaştığı gecekondu bölgeleridir.

(17) *Dönmezer, Kriminoloji, Sh. 236*

Bütün bu hususları dikkate alarak Malatya'yı üç bölgeye ayırarak, bu bölgelerde ikamet eden nüfus miktarını, özelliklerini ve suçluluk oranlarım incelediğimiz zaman, birinci bölge, iş ve ticaretin, siyasi ve sosyal hayatın merkezini teşkil eden iş merkezidir. Bu bölgeyi çevreleyen ikinci bölge ise orta ve üst tabakanın ikamet ettiği sosyal yaşantının hareketli olduğu mesken alanlarını ihtiva eder. Üçüncü bölgeyi, imar izni olmayan, devamlı göç olan yeni yerleşim alanlarının oluşturduğu gecekondu bölgesi oluşturmaktadır.

1981-1985 yılları arasında işlenen suçlar nedeniyle tutuklanan 1736 sanıktan % 50.11'i üçüncü bölgede oturmaktadır. Tutuklama ile sonuçlanan 494 hırsızlık olayının % 54.66, 191 yaralama olayının % 54.97, 122 cinayet vakasının % 58.94, 224 cinsel nitelikli suçun % 46.87, 47 kız ve kadın kaçırma olayının % 48.93, 525 tasnif dışı suçun % 47.43 oranındaki sanıkları III. Bölgede ikamet etmektedir. Suçlu oranında II. Bölge, Beyaz Yaka suçlarının % 48.57, uyuşturucu suçlarının % 52 ve siyasi suçların % 65.22'sinin sanıklarının ikamet ettiği bölge açısından ilk sıradadır. Bu husus II. Bölgede ikamet edenlerin sosyal ve kültürel özelliklerinden kaynaklanmaktadır. III. Bölge, suçluluk bölgesi olmaktan ziyade, hızlı göç ve değişmenin sebebiyet verdiği, sosyal kontrol değerlerinin göçen nüfusun heterojenliği dolayısıyla yerli yerine oturamamasından kaynaklanan şehirle bütünleşememiş bölge özelliği arzetmektedir.

Coğrafi şartlardaki değişme dolayısıyla (Karakaya baraj gölünün göçe sebe polması) hızlanan şehirleşme süreci, plansız ve sağlıksız bir şekilde hızla devam etmektedir. Şehire göçen köylüler, şehirin nüfusunu artırarak, III. Bölgenin nüfusun % 45.57'sini barındırmasına sebep olmuşlardır. Bütün bu hususlar şehire entegre olamamış insanların oluşturduğu III. Bölgeyi sosyal problemlerin kaynağı haline getirmektedir. Aynı şekilde II. ve III. Bölge arasındaki onbinde 10'luk fark bu bölgenin tam manasıyla suçluluk bölgesi oluşturmadığını göstermektedir.

C- GENEL DEĞERLENDİRME

Sosyal hareketliliğin yüksek olması sağlıklı ve planlı bir şehirleşmeyi imkansızlaştırmaktadır. Şehirleşme, dar anlamda şehir sayısının ve şehir nüfusunun artması süreci olmakla birlikte, şehirleşmeyi sadece nüfus artışı ile sınırlayamayız. Şehirleşme, şehirlerin büyümesi ile birlikte ortaya çıkan yaşama tarzındaki değişmeler anlamında gelmektedir. Ayrıca, şehir davranış ve değerler sisteminin zamanla ananevi davranış ve ilişkilerin yerini alması ve insanların şehire uyum sağlaması sürecinede şehirleşme denilmektedir, Coğrafi hareketliliğin yüksek oranda olması, şehirin yaşama tarzına yabancı, sosyal ilişkilerinde geleneksel değerlerin belirleyici olduğu insanların şehirler de yoğunlaşmasına yol açmaktadır.

Cemiyet hayatına hakim, sosyal gruplara ve fertlere hangi konuda nasıl hareket edebileceğinin davranış kalıplarını sunan sosyal değerler ve normlar, cemiyetin mensuplarına kültürel hedefler ve bu hedeflere ulaşması için kullanacağı vasıtaları sunar. Sosyal problemlerin kaynağını oluşturan hedef-vasıta çatışması, daha ziyade cemiyetin hakim değerlerine yabancı olan ve bu değerlerin sunduğu müesseseleşmiş vasıtalarla hedefe ulaşamayan insanlar kendi aralarında cemaatleşerek alt kültür grupları meydana getirirler.

Sosyal kontrol değerlerinin zayıflaması, ferdin mensup olduğu cemiyete intibak edememesi ve yabancılaşmasının neticesinde ortaya çıkar. Çünkü, fert ve cemiyet arasındaki bağ kuvveti olduğu derecede ferdin cemiyet normlarına uygunluğu artacaktır. Bağlılık derecesi, ferdin cemiyetin beklentileri ve cemiyeti meydana getiren diğer şahıslar hakkında ne kadar ilgilendiğidir. Sosyal hareketliliğin yüksek olduğu yerlerde, yeni dahil oldukları cemiyetin değerlerini henüz benimsememiş olan insanlar, cemiyetteki geleneksel faaliyetlere katılmazlar. Cemiyetteki normları ve değerleri öğrenememiş olan insan, sapma davranış içine girmekle kaybının ne olacağını böylece öğrenememiş olur. Araştırmamız sosyal kontrol değerleri ile suçlu davranış arasındaki ilişkiyi teyid eder mahiyettedir. Yapmış olduğumuz incelemede eğitim ve göç ile suçluluk arasında ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Eğitim sosyal kontrol değerlerinin ferde kazandırılmasında etkili olan bir süreçtir. Göç ise ferdin cemiyete intibakını güçleştirerek, ferdi cemiyete dahil olmaktan kısa sürelide olsa engellenmektedir.

Sosyal kontrolün zayıflamasını yalnızca göçe ve sosyal hareketliliğe bağlamak mümkün değildir. Cemiyeti meydana getiren sosyal gruplar ve fertler hangi bölgede otururlarsa otursun, hangi sosyal tabakaya dahil olursa olsun, cemiyetin değerlerini ve normlarını benimsemesiyle bu sebeple cemiyete karşı mensubiyet duygusu taşımaması halinde sözkonusu grupların ve fertlerin sapma davranışları artacaktır.

Cemiyetteki nizamı sağlayan sosyal müesseseler arasında fonksiyonel bütünleşmenin olmaması sosyal problemleri davet etmektedir. Sosyal müesseselerin arasındaki fonksiyonel çatışma durumunda, birisinin fonksiyonerliği diğerinin fonksiyonsuzluğuna sebep oluyorsa, sosyal normların cemiyet mensuplarına hangi durumlarda nasıl hareket edebileceğini gösterebilmesi ve sunulan davranış kalıbının bazı konularda problemlere sebep olması kaçınılmazdır.

Şehir suçluluğunda önemli yeri olan ve cemiyetteki her kesimden insanın karşılaşabileceği bir suç türü olan "beyaz yaka" suçlarına ilişkin tesbitlerin yeterli olmaması suç oranlarındaki siyah rakamları artırmaktadır. Mensup olduğu cemiyete karşı bağlılık duyan insanların, karşılaşmış oldukları sosyal problemler karşısında ilgisiz kalması söz konusu olamayacağına göre, insanların beyaz yaka suçlarının mağduru olsalar dahi, fonksiyonel çatışmadan kaynaklanan fonksiyonsuzlaşmanın tezahürü olarak tavır koymaktan kaçınmaktadırlar. Bu durum beyaz yaka suçlarının yanısıra bütün siyah rakamlar için geçerlidir.

Şehirleşme, sosyal gelişmenin sebebi ve neticesi olarak ortaya çıkmadığı zaman, sapma davranışa zemin hazırlamaktadır. Gelir dağılımındaki adaletsizlikler ve kültürel hedeflere ulaşmada müesseseleşmiş vasıtaları kullanmada fırsat eşitliğinin sağlanamaması, fertleri müesseseleşmiş vasıtalar dışında yeni vasıtalar, hatta yeni hedeflerin tesbitinde madde ve manâ hedeflerinin ahenkli bir şekilde dikkate alınmaması fertlerin bazan manevi hedefler için, bazan da maddi hedeflere ulaşmak için sapıcı hareketlere yöneldikleri görülmektedir.